

UZ IZLOŽBU AKDEMSKOG KIPARA PETRA KOSA

Izložbom koju je priredio akad. kiparu Petru Kosu u posebno svečanoj prigodi, Senj je želio usredotočiti pažnju na njegov dugogodišnji samoprije-gorni rad, upozoriti na ličnost koja je svojim prisustvom i djelovanjem, i po prirodi tog djelovanja, dala vidan pečat kulturnom životu ovog grada. Ne treba shvatiti ovaj trenutak kao životnu rekapitulaciju majstora Kosa. Pred njim su još mnoge godine rada. No svakako određena duža razdoblja aktivnosti nameću sintezu, sugeriraju osvrt, crtu nad zbrojem učinjenoga. Kada je riječ o umjetniku, onda se radi i o sagledavanju jednog kompletnog artističkog doprinosa, o osobnosti čiji je stvaralački plod dosegao svoju punu dimenziju.

Kod Petra Kosa se je već rano, onda kada se je tek počeo formirati, javila vokacija za likovno. Vodila ga je i dovela do najbolje umjetničko-pedagoške sredine onoga vremena, u klasu kipara Roberta Frangeša, Frana Kršinića i kasnije Antuna Augustinčića. Rekli smo »umjetničke sredine onog vremena«. Radi se međutim o umjetnicima koji su bitno obilježili razvoj naše suvremene skulpture, čija su imena sinonimi naše kiparske klasike. Kod Petra Kosa je do danas osjetna povezanost uz kiparsku koncepciju tog raz-dob lja, uz vrijeme i sredinu u kojoj je umjetnički stasao.

Ono što je tada oblikovalo Petra Kosa, ostalo je kao temeljna sigurnost, kao pouzdan fundament u svim fazama njegova izraza. Bili su ti sadržaji, koji su postali dio njegove umjetničke konstitucije, koji su bili presudni naročito onda, kada je svoju životnu i umjetnički sudbinu prije tri decenija vezao uz Senj.

Što znači za umjetnika naći se izvan centra, u jednoj manjoj sredini, u kojoj se kulturni život odvija drugim ritmom, u posebnim mjerilima i rela-cijama? To znači živjeti u ambijentu koji je bez sumnje sugestivniji od vele-gradskog po svom autentičnom životu, po svojoj neizvještačenosti i nepo-srednom kontaktu s elementarnom prirodom.

Ali to znači, uza sve razvijene moderne komunikacije biti na određen način izoliran i odbolovati sam svoje sumnje, otprijeti krize i nesigurnosti, boriti se za održanje kriterija i sam prepoznati svoju vlastitost. Izgradila se je kod Petra Kosa radna stabilnost na jednoj presudnoj činjenici: on nije nikada prestao u prvom redu slušati sebe, polazio je uvijek od svog doživ-ljaja, od svoje vizije, od svog osjećanja forme. Nikada nije simulirao odziv — za volju neke lažne ažurnosti — pravicima koje nije intimno prihvaćao. Iskrenost je svakako prvi preduvjet kod pristupa umjetničkom činu, ona je pouzdan vodič u procesu traženja i zrenja.

Već kod prvog susreta osjetit ćemo u Kosovim kipovima dosluh s njegovom čustvenom prirodom. Prepoznat ćemo doživljaj transponiran pomoću skulptorskih zasada što Petra Kosa vežu uz školu u kojoj se je izgradio. On će ostati vjeran realističkoj interpretaciji i u svojim će se najboljim radovima izraziti punim, pomno artikuliranim volumenom, harmonično će rasporediti mase, sačuvati cjelovitost konture, logiku pokreta i izraza, održati dosljednost u oblikovanju, modelaciji i u strukturi površine.

Rekla bih da je Petar Kos u prvom redu poetičan. On će čuvstvo izraziti u izboru teme, modelirati u formi, utisnuti na površinu. U toj je čuvstvenosti i njenu izrazu najbliži sferi Frana Kršinića. Liričnost je potakla Kosovu sklonost prema ženskoj figuri. Odatle brojni motivi majke i djeteta u kojima će definirati i suptilno uspostavljati taj najusredniji i najplemenitiji odnos koji postoji na svijetu.

Javlja se zatim žena na radu, žena u revoluciji i žena heroina. Biti će to i opet ženski lik koji će se naći na visokom postolju spomenika »Slobode« u Otočcu. Iskoračen, zaplutaio je u dinamičnoj dijagonali, u snažnom poletu. Forme su napete u patetičnoj kretnji kojom figura siječe zrak. No ona je bez težine monumentalna.

Kao čista suprotnost zavijorenoj ekspanzivnosti »Slobode«, nastao je reljef na nadgrobnom spomeniku Junicki, koji je oblikovan s izrazitim osjećajem za mir, za skladnost i ravnotežu — poput antikle stele.

Petar Kos je znatan dio svojih tema, kiparskih i slikarskih, posvetio NOB-i i izgradnji. Mnogi motivi na njegovim slikama ilustriraju te trenutke iz života zemlje. Na apstraktnim će slikarskim radovima okušati slobodan izljev osjećaja, izravan odnos prema boji i potezu. Sve su to sredstva i postupci kojima Petar Kos sa više ili manje uspjeha traži izraz svojih razmišljanja i čuvstvovanja.

Smijemo li jednom rečenicom spomenuti pedagoško djelovanje profesora Kosa, u koje su uložene godine i godine predanosti? No i da nabrojimo sve uspjehe u tom radu, sve javne nastupe i sve umjetničke rezultate (ovdje smo mogli spomenuti tek neznatan ali karakterističan dio), da smo i sve napore pojedinačno naveli — tko bi mogao još nabrojiti sve one napetosti i uzbuđenja, sumnje i spoznaje u kojima se nosi i rađa, uznosi i satire likovni rad?

Kao svaki plodni umjetnički život i ovaj pred nama gradio je i razdao svoje sadržaje. Petar Kos je umjetnik koji je reagirao na život u svojoj zemlji, koji je osjetno prisutan u široj regiji — ali je svoje srce podastrio ovom gradu, svom Senju.